

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Дизайну та архітектури	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Дизайн тканин та одягу	Рік навчання	1
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	В2 Дизайн	Семестр	2

ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацією)

Семестр 2 (2026 / 2027 н. р.)

Викладач	Гасем Аміна Мерзаківна
E-mail	aminagasem515@gmail.com
Заняття	за розкладом
Консультації	в день занять за розкладом
Телефон	+380953199086 (Telegram)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи у робочі дні. Умови листування наступні: 1) в *темі* листа необхідно обов'язково зазначати назву дисципліни (МОНДПР); 2) в полі тексту листа позначати, хто звертається – анонімні листи розглядатися не будуть; 3) надіслані файли необхідно підписувати таким чином: *прізвище_завдання (номер або тема)*. Слід враховувати розширення: текст – *doc, docx*, ілюстрації – *jpeg, pdf*. Усі роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача у визначений ним термін. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, та консультування з викладачем повинні відбуватися виключно у визначені дні та години. За бажанням і зі спільної згоди, можна пропонувати інші форми листування або дистанційного спілкування, окрім листування через E-mail, Telegram, Viber тощо.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для освоєння дисципліни є певний обсяг знань з креслення, рисунку, живопису, геометрії, а також практичних навичок роботи з матеріалом, оскільки практична дисципліна ФОРМОУТВОРЕННЯ («Ф») є професійно - орієнтованим, спеціалізованим пропедевтичним

курсом, який викладається протягом 1-го та 2-го семестрів і передуює фаховим профільюючим дисциплінам – «Проектування» та «Макетування і моделювання одягу»

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета курсу «Формоутворення» є підготовка студентів до вивчення основних фахових дисциплін ОПП «Дизайн одягу (взуття)»: «Проектування», «Моделювання пластичної форми костюма», надання основних знань та навичок роботи із об'ємними формами, вміння професійно застосовувати їх в творчих роботах під час художньо-практичної діяльності.

Задачі дисципліни – розкриття можливостей засобів створення об'ємно-просторових структур в дизайні; вільне володіння закономірностями формоутворення; розвинення та удосконалення евристичних методів активізації проектного мислення; збагачення індивідуальної особливості об'ємно-просторового мислення; стимулювання процесу творчості, спонукання до пошуку нових засобів об'ємно-просторового вираження.

Курс дисципліни спрямований на вивчення принципів формоутворення костюма й закономірностей розвитку об'ємно-просторової форми з урахуванням засобів гармонізації. Основні теоретичні положення формоутворення костюма розглядаються в процесі виконання практичних завдань, під час яких студенти набувають навички макетування та опановують різні методи формоутворення.

Дисципліна забезпечує такі компетентності, як:

інтегральні компетентності:

- ІК – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну, або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів дизайну та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 2 – здатність здійснювати формоутворення, макетування і моделювання об'єктів дизайну;
- СК 6 – Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями);
- СК 10 – Здатність застосовувати знання прикладних наук у професійній діяльності (за спеціалізаціями).

Програмні результати навчання забезпечують:

у когнітивній (пізнавальній) сфері:

- ПРН 1 – Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях;
- ПРН 4 – Визначати мету, завдання та етапи проектування;
- ПРН 7 – Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень;
- ПРН 8 – Оцінювати об'єкт проектування, технологічні процеси в контексті проектного завдання, формувати художньо-проектну концепцію;
- ПРН 10 – Визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну в комунікативному просторі;
- ПРН 11 – Розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах.
-

ОПИС І СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни полягає в одержанні теоретичних знань та практичних навичок по створенню конструкцій художньо-виразної форми одягу із різноманітних матеріалів методами і прийомами формоутворення.

*Сілабус**ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацію)*

Дисципліна вивчається протягом 2 семестру на 1 курсі (4 кредити ECTS, 120 навчальних години, в тому числі 60 годин – аудиторні: 20 годин – лекційні та 40 год. практичні заняття; та 60 годин – самостійна робота студентів), складається з 2 змістовних модулів.

Змістовний модуль 1.

Тема 1: Принципи формоутворення. (лекція)

Тема 2: Вивчення основних форм тіла людини, поясів, ліній на прикладі роботи з манекеном.

- Знайомство з манекеном;
- Основні горизонтальні та вертикальні лінії;

Тема 3: Принципи побудови об'ємних форм костюму: перенесення об'ємів, виточок.

- Варіації перенесення виточок, перетворення плоскої форми в об'ємну.

Тема 4: Вивчення пропорцій геометричних форм до фігури людини (манекена).

Тема 5: Внутрішня організація форми костюму. Членування форми.

- Конструктивні лінії;
- Декоративні лінії;
- Конструктивно-декоративні лінії;

Змістовний модуль 2.

Тема 6: Вивчення основних форм (деталей) костюму;

- Форма коміра;
- Форма рукавів;
- Форма ліфа, тощо;

Тема 7: Фактурне збагачення форми костюму за рахунок конструктивно-декоративних ліній костюму: склади, заціпки, виточки, драпірування, волани тощо.

Тема 8: Вивчення пластичних властивостей матеріалів і вплив на формоутворення костюму.

Тема 9: Методи формоутворення в дизайні одягу.

- Модульне формоутворення;
- Комбінаторний метод;
- Метод плоского крою;
- Кінетизм;

Тема 10: Формоутворення костюма на основі біометричної форми. Асоціативне формоутворення (за джерелом).

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми дисципліни «Формоутворення» розкриваються шляхом теоретичних та практичних занять. Семінарські та лабораторні заняття не передбачені. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз; закріплення практичних навичок у формоутворенні: ескізування, пошук оптимального рішення, макетування, завершення виконання практичних завдань; підготовки до поточних та екзаменаційних переглядів. Програма побудована за принципом послідовного укладення завдань. Абстрагований характер вправ дозволяє чітко ставити і вирішувати окремі композиційні проблеми. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Матеріал дисципліни ґрунтується на численних наукових джерелах вітчизняного та зарубіжного походження, публікаціях з теорії та практики дизайну. Специфіка практичної дисципліни передбачає необхідність методичних рекомендацій щодо виконання вправ та перелік рекомендованої для опрацювання основної та додаткової літератури (монографії, книги, навчальні посібники, періодичні видання) і джерел. Дисципліна викладається

*Сілабус**ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацію)*

українською мовою із застосування інших мов (англійська, російська), що обумовлено необхідністю більш точного тлумачення окремих дефініцій, спеціальних термінів та першоджерел. Серед базових навчальних матеріалів праці таких авторів:

1. Даниленко В.Я. Дизайн. Підручник. Харків, ХДАДМ, 2003.
2. Даниленко В.Я. Основи дизайну. Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1996.
3. Ніколаєва Т.В. Тектоніка формотворення костюма: Навчальний посібник К.: Арістей , 2008. 340 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Додаткові навчальні матеріали, ілюстрації тощо зберігаються в електронному вигляді у викладача та в ел. бібліотеці кафедри ДТО.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекта, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word, PowerPoint 2010 / 2016.

Для роботи при виконанні вправ та завдань курсу «Формоутворення» потрібен наступний інструментарій:

- Масштабний манекен (1/2;1/3;1/4);
- Макетну тканину;
- Скоч;
- Голки;
- Ніж канцелярський великий, різак (скальпель);
- Ножиці;
- Металева лінійка (мінімум 50 см);
- Трикутник (з прямим кутом);
- Простий олівець;
- Гумка;
- Циркуль;
- Тонке шило чи велика голка (можливо креслярський вимірник);
- Картон;
- Пензлик;
- Папір;
- Клей ПВА;
- Інші матеріали за вибором
-

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Рубіжний контроль знань здійснюється шляхом проведення перегляду виконання етапного практичного завдання. Підсумковою формою контролю опанування і закріплення знань з дисципліни «Конструювання складних форм одягу» є залік, що проводиться по закінченню семестру. Загальна оцінка виставляється за результатами етапних модульних переглядів, а також з урахуванням рівня участі студента в конкурсах (виставках), оцінки виконаних виробів та регулярності відвідування занять. На оцінку може позитивно вплинути написання статті або участь студента в конкурсах (виставках).

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

На проведення занять з дисципліни «Формоутворення» розповсюджуються загальноприйняті норми і правила поведінки Вищої школи. Під час занять не допускаються дії, які порушують порядок і заважають навчальному процесу. Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання власної позиції. У разі хвороби або іншої важливої причини, викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентом та деканатом за існуючим розкладом занять. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

ПРАВИЛА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

У процесі виконання практичних і самостійних завдань здобувачам освіти дозволяється використовувати інструменти штучного інтелекту (ШІ) як допоміжний засіб для пошуку інформації, генерації та опрацювання ідей, аналізу візуальних матеріалів, пошуку варіантів конструктивних і композиційних рішень, а також під час підготовки презентаційних та пояснювальних матеріалів.

Використання ШІ не замінює самостійну практичну роботу здобувача освіти. Остаточне проектне, конструктивне та художнє рішення має бути результатом власної роботи студента. Здобувач повинен критично оцінювати отримані за допомогою ШІ результати, перевіряти їхню доцільність, відповідність завданню та професійним вимогам. У разі використання ШІ під час виконання завдання здобувач має бути готовим пояснити принцип формування отриманого рішення, послідовність власної роботи та обґрунтувати внесені зміни.

Не допускається подання повністю згенерованого ШІ результату як власної практичної роботи без подальшого авторського опрацювання. Викладач має право попросити здобувача продемонструвати етапи виконання роботи, вихідні матеріали, макет, ескізи або пояснити прийняті проектні рішення.

Використання ШІ розглядається як сучасний інструмент творчого пошуку та професійної діяльності, а не як заміна авторського проектування, практичних навичок і самостійного мислення.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

Під час занять студенти повинні обов'язково вимикати звук мобільних телефонів. За необхідності вони мають право на дозвіл вийти з аудиторії (окрім заліку). В ході навчання вітається власна думка з тем занять, яка ґрунтується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент, пропустив певну тему, він повинен самостійно опрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання, а також виконати практичне завдання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Це стосується усіх форм навчальної діяльності та звітності: робіт, ескізів, ідей. Кожен випадок порушення академічної доброчесності розглядається як подія, що негативно впливає на реноме студента і оцінку його

Сілабус *ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацією)*
 роботи. У разі прояву плагіату – тобто суттєвого запозичення або копіювання чужих робіт (творів), студент не тільки не отримує додаткових балів, але й стає суб'єктом обговорення та покарання на підставі порушення принципів академічної доброчесності.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ З КУРСУ І РОЗПОДІЛ БАЛІВ (відповідно до розкладу)

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
1	2	3	4	5	6	7
2 семестр: годин – аудиторні практичні заняття						
Змістовний модуль 1.						
За розкладом	1	Лекція	Вступ. Принципи формоутворення в одязі. Ознайомлення з інструментами, основними техніками.	4(л) 2 (п)	Тестовий контроль	
	2	Лекція + практика	Вивчення основних форм тіла людини, поясів, ліній на прикладі роботи з манекеном.	6	Замальовки манекена, аналіз форм торса манекена, аналіз сучасних форм костюма. (3 аркуша А4)	
	3	Лекція + практика	Принципи побудови об'ємних форм костюму: перенесення об'ємів, виточок.	6	Виготовлення паперового макету різних форм з варіаціями перенесення об'ємів та виточок. (5 варіантів макетів)	
	4	Лекція + практика	Вивчення пропорцій геометричних форм до фігури людини (манекена).	6	Макетування визначених геометричних форм за пропорціями манекену. (3 варіанти паперових макетів)	
	5	Лекція + практика	Внутрішня організація форми костюму. Членування форми: конструкт., констркт-декор., декор.	6	Виготовлення паперових макетів з внутрішнім членуванням форми(3 варіанти паперових макетів)	
Кількість балів за І модуль					40	
Змістовний модуль 2.						
За розкладом	6	Лекція + практика	Вивчення основних форм (деталей) костюму; комір, рукава, ліф, тощо	6	Виготовлення паперових макетів різних форм коміру, рукава, ліфу.(по 2 варіанти на деталь =	

Сілабус

ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацію)

					бмакетів).	
7	Лекція + практика	Фактурне збагачення форми костюму за рахунок конструктивно-декоративних ліній костюму: склади, защіпи, виточки, драпірування, волани тощо	6	Виготовлення макетів з використанням склад, защіпів, драпірування, воланів. (4 макета з різних матеріалів)		
8	Лекція+ практика	Вивчення пластичних властивостей матеріалів і вплив на формоутворення костюму.	6	Виготовлення макетів заданих форм з різних матеріалів: макетна тканина, папір, флізілін, фетр тощо. (4 макета з різних матеріалів)		
9	Лекція + практика	Методи формоутворення в дизайні одягу.	6	Виготовлення макетів заданих форм використовують модульний метод форм-ня, комбінаторний, метод плоского крою, кінетизм. (4 макета з різних матеріалів).		
10	Лекція + практика	Формоутворення костюма на основі біометричної форми. Асоціативне формоутворення (за джерелом).	2(л) 4(п)	Виготовлення макету на основі біометричної форми або за асоціацією. (1 макет виконаний з різних або з одного матеріалу)		
Кількість балів всього за II модуль					60	
Загальна кількість балів за 2 семестр						

100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали	Критерії оцінювання
------	---------------------

Сілабус

ФОРМОУТВОРЕННЯ (за спеціалізацією)

A+	98-100	Студент в повному обсязі опанував матеріал курсу, вчасно та якісно виконав усі практичні завдання та надав додаткові матеріали та приклади за відповідними темами. Відповів на додаткові запитання. Розширив роботу до рівня тез до конференції, підготував наукову публікацію або виступив з доповіддю на науковій конференції за темою дисципліни.
A	95-97	Студент регулярно працював і у повному обсязі опанував матеріал теоретичного курсу, якісно виконав усі практичні завдання, надав додаткові матеріали за відповідними темами. Відповідно до вимог побудував структуру теоретичного дослідження та якісно його оформив.
A-	90-94	Студент у повному обсязі опанував матеріали курсу з усіх тем, в цілому на достатньо якісному рівні виконав практичні завдання. Їх подача акуратна, без помилок. Однак, студент не досяг суттєвої новизни у використанні методів та засобів дослідження, припустився незначних помилок у формулюваннях.
B	82-89	Студент в цілому добре опанував запропоновані матеріали теоретичного курсу, отримав необхідні знання та навички науково-дослідницької роботи, виконав у повному обсязі практичні завдання, але зробив декілька незначних помилок.
C	75-81	Студент в цілому опанував запропоновані матеріали теоретичного курсу, отримав певні знання та навички науково-дослідницької роботи, в цілому, виконав практичні завдання, але не проявив наукової наполегливості і творчого підходу при вирішенні проблемних питань, припустився кількох суттєвих помилок (зокрема, недостатньо розкрита обрана тема, відсутні переконливі обґрунтування її актуальності тощо).
D	64-74	Студент не в повному обсязі опанував матеріали теоретичного курсу, не опрацював ряд тем через пропуск занять. Його практичні роботи виконані на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуваннями та загальний низький рівень дослідження.
E	60-63	Студент не впорався із головними задачами дисципліни, тобто не опанував більшість тем теоретичного і практичного курсу, пропускав заняття без поважних причин, виконані завдання мають значну кількість суттєвих недоліків і помилок. У цьому випадку для отримання оцінки необхідна додаткова робота по виконанню всіх завдань дисципліни відповідно до програми курсу і повторна перездача.
FX	35-59	Пропуски рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Під час заліку студент може отримати від 1 до 10 додаткових балів, зокрема, за публікацію в студентських наукових виданнях або за участь в наукових студентських конференціях. Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Основна література**

1. Гасем А.М. Методичні вказівки до виконання практичних завдань з дисципліни «Формоутворення (за спеціалізацією)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю В2 Дизайн ОПП «Дизайн одягу» 1-го року навчання (II семестр) – Харків: ХДАДМ, 2026. 37 с.
2. Даниленко В. Я. Основи дизайну : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 92 с.
3. Даниленко В.Я. Дизайн. Підручник. – Харків, ХДАДМ, 2003.

4. Дизайн: Словник-довідник / Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України; за ред. М.І. Яковлева; упоряд.: Ю. О. Іванченко, О. І. Ваврик, О. Г. Бросаліна та ін.; редкол.: В.Д. Сидоренко (голова), І. Д. Безгін, Г. І. Веселовська та ін. Київ : Фенікс, 2010. 384 с.
5. Звенигородський Л.А. Методичні рекомендації до виконання завдань з 1 курсу «Основи формоутворення». Харків. 2012.
6. Кісіль М. В. Концепції формоутворення костюму в західноєвропейському дизайні ХХ століття: витоки, розвиток, тенденції [Текст]: автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.07 "Дизайн" / Кісіль М. В.; М-во освіти і науки України, Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2010. 20 с
7. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формоутворення) : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ : Каравела, 2004. 304 с.
8. Ніколаєва Т.В. Тектоніка формотворення костюма: Навчальний посібник – К.: Арістей, 2008. – 340 с.
9. Основи формоутворення : навч. посібник / [С. В. Вергунов, Н. С. Вергунова, Л. А. Звенигородський та ін.] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 124 с.
10. Fukai A, Vinken B. Future beauty 30 years of japanese of fashion. Marrell. London. 2010, 256p.
11. Jackson, P. (2015). Complete pleats: Pleating techniques for fashion architecture, and Design. London: Laurence King Publishing, 304 p.
12. Jackson, P. (2011). Folding techniques for designers from sheet to form. London: Laurence King Publishing, 277 p

Допоміжна література

1. Антонович Є. А. Російсько–український словник–довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури: Навч. посібник / Є. А. Антонович, Я.В. Василишин, В.А. Шпільчак. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Гасем А. (2025). Формотворчі принципи і методи макетування в дизайні одягу. ХУДПРОМ: Український журнал з мистецтва і дизайну, 27(1), 90–101. DOI: <https://doi.org/10.61993/2786-7285.2025.01.09>
3. Гасем А. Метод макетування як елемент навчальної комунікації. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу стратегії розвитку: II Міжнар. наук. конференція ОНМУ. Одеса: Видав. «Львів – Торунь Liha-Pres», 2022. Частина 2. С. 301-303.
4. Гасем А. Раціональні та ірраціональні аспекти формоутворення на засадах деконструктивізму в індустрії моди. Art and design. 2024. №2(26). С. 110-120. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2024.2.111>
5. Гасем А. Драпірування як метод формоутворення та творчий етап навчального процесу. Теорія і практика дизайну. 2023. Вип. 29. С. 155–163. <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.29-30.18>
6. Гнатюк Л.Р., Осадча К.М. Теорія естетичного формоутворення промислових виробів. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/296374762.pdf>
7. Гула Є. П. Проблеми композиційного формоутворення в дизайні періодичних видань / Є. П. Гула, Г. С. Мартинюк // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Технічні науки. 2015. № 1. С. 85-90. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutdtn_2015_1_13
8. Кісіль М. Концепції формоутворення костюму в контексті сучасних тенденцій у Fashion-дизайні. Актуальні проблеми сучасного дизайну (КНУТД 2018): Матеріали МНПК. Київ, 2018. С. 196-198. Режим доступу:

https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10287/1/APSD2018_V1_P196-198.pdf

9. Колосніченко О.В., Пашкевич К.Л., Остапенко Н.В. Естетико-гармонійне формоутворення у проектуванні одягу спеціального призначення: історичний розвиток, тенденції. Art and Design №3, 2018. С. 75-84.
10. Креслення : навч. посібник / Ю. Ю. Глушко, Т. Б. Боброва, С. М. Високос та ін. Київ : Ресурсний центр ГУРТ, 2019. 108 с.
11. Нагорна З.В. Класифікація методів трансформативного формоутворення в дизайні одягу Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. - 2013. - № 2. - С. 87-90.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2013_2_26
12. Татіївський П. Витоки і розвиток технічної естетики в Україні / П.Татіївський // Мистецтво та освіта. 2000. № 3. С. 7–10.